

روش جمع و تطبیق نزد ابن‌ابی‌جمهور

رضا کوهکن*

چکیده

تشیع دوازده‌امامی ادوار متعددی را پشت سر گذاشته است. ادوار اولیه تاریخ امامیه طبیعتاً بیشتر با گسترش ظاهری آن و نیز با امر مهم تدوین جوامع حدیثی گره خورده است. به تدریج، با تثبیت چارچوب فکری، این آیین خود را مواجه با معارف مختلف، نظیر گرایش‌های مختلف فقهی، کلامی، فلسفی و عرفانی دید.

دو نحوه کلی در این مواجهه متصور است: یکی طرد و تفکیک و دوم جمع و تطبیق. ابن‌ابی‌جمهور احساسی از آن دسته علمای شیعی است که به منهای اخیر قدم نهاد و سهمی درخور در هموار کردن این راه ایفا کرد. احساسی کوشید میان کلام (نحله‌های اشاعره و معتزله و نیز کلام شیعی)، فلسفه (مشاء و اشراق) و تصوف، با ملاحظه یک نظام سلسله مراتبی، قرابت و هماهنگی ایجاد نماید. در این مقاله، برای نخستین بار، دورنمایی از روش جمع و تطبیق در نزد وی عرضه خواهد شد و به‌طور خاص، اهمیت موضوع «اجتهاد» و نقش محوری آن در امر مذکور تبیین خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: روش جمع و تطبیق، احساسی، اجتهاد و فقه اشراقی، حکمت اشراق، تصوف.

* استادیار گروه ادیان و عرفان، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران. رایانامه:

Synthetic and Comparative Method of Ibn Abi Jumhūr Ahsāī

Reza Kouhkan*

Twelve Shi'ism has passed different periods. In the initial periods, the apparent development of the history of Imamiyyah and the compilation of the corpus of hadith knitted together. Gradually after establishing its intellectual framework, this creed encountered with different schools such as various jurisprudential, theological, philosophical and mystical schools. Two general ways are possible in this encounter; first, rejection and separation and second, reconciliation. Ibn Abi Jumhūr Ahsāī was one of the Shi'i thinkers who was proponent of the reconciliation and had a great role in paving the way for it. Ahsāī tried to reconcile theology (Ash'arites, Mu'tazilites and Shi'i theology) with philosophy (Illuminative Philosophy and Peripatetic Philosophy) and Sufism, by means of a hierarchical system. In this paper a perspective of his synthetic and comparative method will be presented for the first time and especially the significance of Ijtihād and its focal role in the foregoing phenomenon will be explained.

Keywords: Synthetic and comparative method. Ahsāī. Ijtihād and illuminative jurisprudence. Illuminative philosophy. Sufism.

* Assistant Professor at the Iranian Institute of Philosophy.
E-mail: rezakouhkan@yahoo.com